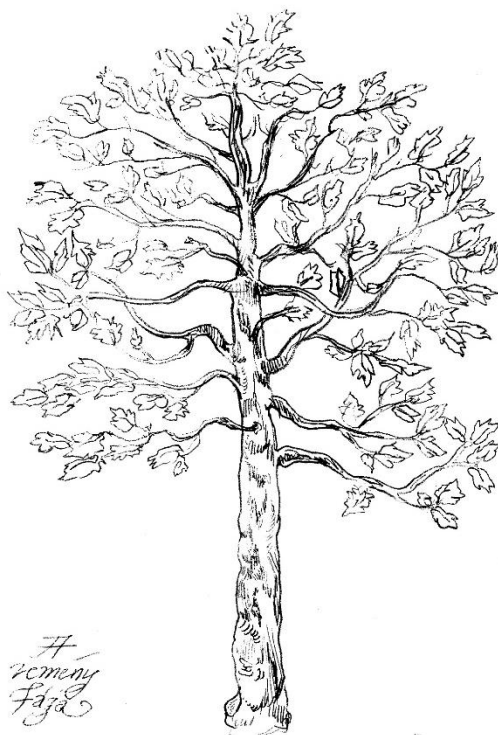
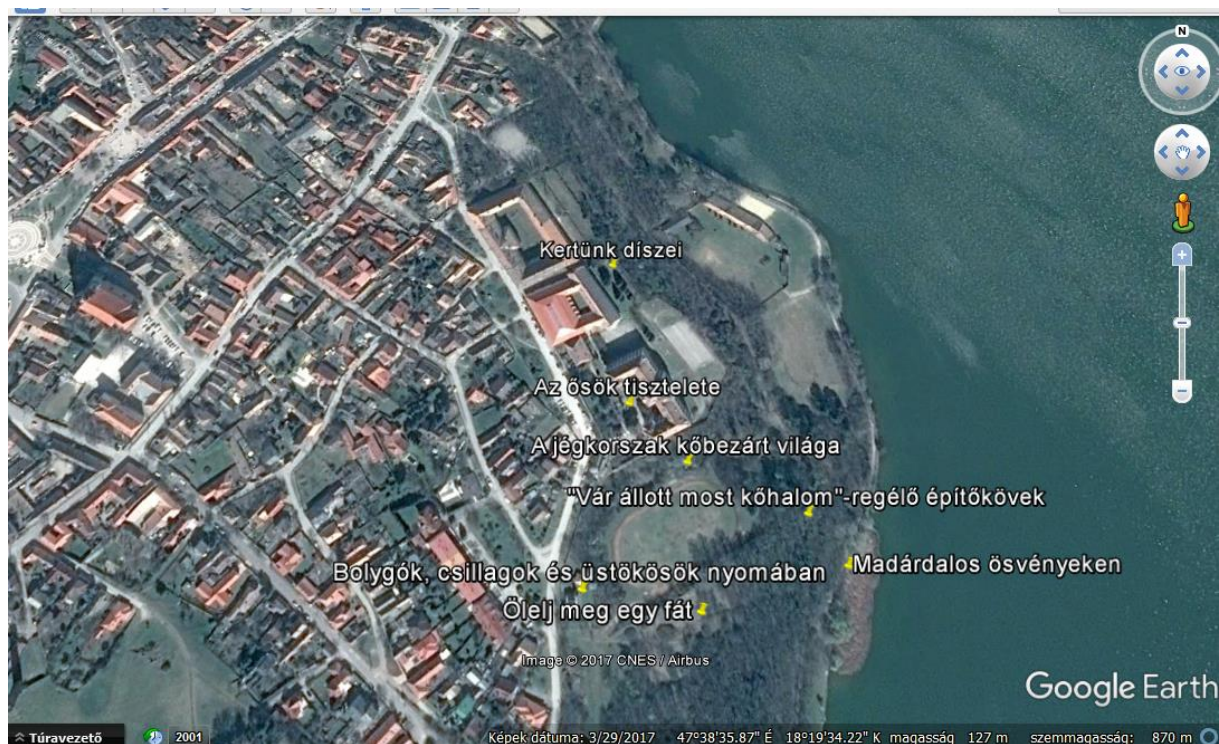

A Platán tanösvény

1

A tatai Eötvös József Gimnázium több mint 250 éves múlttal rendelkező oktatási intézmény. Az egyedülálló természeti környezet az iskolában folyó magas szintű oktatói, tehetséggondozói munka nyugodt háttérét biztosítja. Kiadványunkban bemutatjuk iskolánk természeti környezetének néhány egyedi részletét. Nagyon büszkék vagyunk elődeink eredményeire is, így a tanösvényünk a természeti értékek mellett a kulturális kincsek néhány darabját is megismerteti.

Miért Platán tanösvény?

„... A nemes fajta jó választás volt: a platán erős, hosszú életű, ellenálló, a városi klímát is jól tűri. Hippokratész fájaként is emlegetik, a nagy görög állítólag egy platánfa alatt tanította az orvoslást. A fának adottságai s története alapján egyaránt helye van tehát az iskolaudvaron. Ti, kedves diákok, a 'Remény fájának' neveztétek el azt a szép, fiatal példányt, ami azóta az iskolaudvar díszé, de sokkal több is annál. Jelképpé vált, s mint minden jelkép, hordoz közös tartalmakat, de mindegyikünknek mást és mást is jelent. ...A Remény fája emlékeztet minket arra is, hogy egy válságos helyzetből megerősödve jöhet ki egy igazi, erős közösség. A remény beteljesülése pedig nem más, mint amit a most befejezéséhez közeledő tanév munkája, nyugalma jelent. Az a biztonság, amit az új fenntartói konstrukció hozott, lehetővé teszi, hogy közös platánunk erősödő árnyékában mi is – Hippokratész nyomán - azzal foglalkozzunk, ami a dolgunk: a tanítással, a tanulással.”

Részlet Katona Márta igazgatónő 2009-es ballagási beszédéből

Tanösvényünk iskolánk udvarából indul, ahol a csodálatos kert a tanítás és tanulás nyugalmas környezete évtizedek óta. Utolsó állomásai a közeli tópart építészeti értékeit, egyedi növény- és állatvilágát mutatja be.

A tanösvény útvonalának kialakításában több szakember is segítette a munkánkat. Almády Zoltán barlangkutató, dr. Ballabás Gábor az ELTE oktatója, Hűvös-Récsi Annamária biológus, Kürthy Dóra geológus-muzeológus, a Kuny Domokos Múzeum munkatársa, dr. Mari László az ELTE oktatója, Musicz László humánökológus, az Által-ér Szövetség szakmai igazgatója, dr. Schmidtmayer Richárd régész-történész, a Kuny Domokos Múzeum megbízott igazgatója.

A közreműködő diákok: Babai Noémi, Balla Vivien, Hutvágner Kristóf, Jakab István, Kurucz Amanda, Péli Kitty, Raffael Fanni, Tamási Gergő, Torpai Zsófia és a rajzszakkörösök. Segítő tanárok: Barna Katalin, Lévai Ádám.

A tanösvény és az azt bemutató kiadványok, információs táblák, a makett, a film a Nemzeti Tehetség Program támogatásával készült el.

1. állomás „Kertünk díszei”

A gimnázium területén több nyitvatermő faj található. Nevüket onnan kapták, hogy virágaikban a termőlevél nem zárul magházzá, magkezdeményeik szabadon ülnek a termőleveleken. Nincsenek terméseik. Több osztályba sorolhatóak, közülük a legnagyobb fajszerű a fenyőké. Több, mint 600 fajuk ismert. Közös jellemzőjük a hím és női tobozvirágzat. Fás szárúak, termős virágzatukban a termőlevelek fásodásával toboz jön létre.

<http://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszet tudomanyok/biologia/biologia-10-evfolyam/a-novenyek-orszaga-ii/a-nyitvatermok-torzse>

KÖZÖNSÉGES LUC (*Picea abies*)

A közönséges luc Észak- és Közép-Európa hegyvidékein honos. Sötétzöld, hegyes tűlevelei csavarvonalban veszik körül a sima barna ágakat. Kérge vöröses barna, pikkelyekben hámló. Kétféle virágzata van: a porzós, amely vörös (felpattanva sárgás) és a termős, ami pedig piros. Barna, lecsüngő, henger alakú tobozai 15 cm hosszúak. A közönséges lucnak számos fajtája ismert. Fája fontos faipari nyersanyag, valamint karácsonyfának is kedvelt.

SZÚRÓS LUC (EZÜSTFENYŐ) (*Picea pungens*)

A szúrós luc az Egyesült Államok nyugati részéről származik. Magas hegységek szárazabb lejtőin, patakpartjain található meg. Szürkészöld, illetve kékesszürkés tűlevelei körkörösén veszik körül a világosbarna szárakat. Kérge vöröses szürke és pikkelyes. Virágzata tavasszal nyílik, és kétféle lehet: porzós, ami vörös és termős, ami zöld. Világosbarna lecsüngő tobozai 10 cm hosszúak. Igen kedvelt díszfa.

ERDEIFENYŐ (*Pinus sylvestris*)

Az erdeifenyő Ázsiában és Európában honos. Hegyvidékeken található meg (homokos, törmelékes talajon). Kékeszöld/kékesszürke tűlevelei vaskosak, csavarodottak, valamint párosával állnak. Vöröses (a fa csúcsa felé haladva narancs) színű kérge szabálytalan lemezekből áll. Virágzata tavasz végén, illetve nyár elején nyílik. 7,5 cm hosszú, tojásdad alakú tobozai fiatalon zöldek, éretten pedig barnák. Nyílt területen terebélyes, sűrű erdőkben viszont keskeny a koronája.

4

OREGONI HAMISCIPRUS

(*Chamaecyparis lawsoniana*)

Az oregoni hamisciprus Oregon és Kalifornia csendes-óceáni partvidékén honos. Apró, hegyes, pikkelyszerű leveleinek felszíne sötétzöld, csúcsuk kicsit eláll az ágaktól. Kérge réteges, vörösbarna színű. Virágzata kora tavasszal nyílik. A porzós virágzatok vörösek, míg a termősek kékek. 8 pikkelyből álló, gömb alakú toboza mindössze 8 mm átmérőjű.

ATLASZCÉDRUS (*Cedrus atlantica*)

Az atlaszcédrus Észak-Afrika hegyvidékeiről származik. Keskeny tűleveleinek színe változhat a szürkészöldtől egészen a sötétzöldig. A hosszú hajtásokon egyesével, míg a törpehajtásokon csomókban állnak. Sötétszürke kérge idősebb példányoknál pikkelyesen repedezett. Virágzata ősszel nyílik. A porzós virágzatok sárgák, míg a termősek zöldek. 7,5 cm hosszú, hordó alakú toboza kezdetben zöldes piros, végül pedig barna színű.

5

SZERB LUC/*Picea omorika*/

A szerb luc Bosznia-Hercegovina bennszülött (endemikus) faja. A Drina völgyeinek mészköves területein található meg. Lapos tűlevelei – melyeknek felszíne fénylő sötétzöld színű – körkörösén veszik körül a világos barna szarát. Fonákjukon két viaszos, fehér sáv látható. Vörösbarna kérge szögletes lemezekre töredezett. Vörös színű virágzata tavasszal nyílik. Rozsdabarna színű, tojásdad alakú, lecsüngő tobozai 6 cm hosszúak.

KÖZÖNSÉGES DUGLÁSZFENYŐ

(*Pseudotsuga menziesii*)

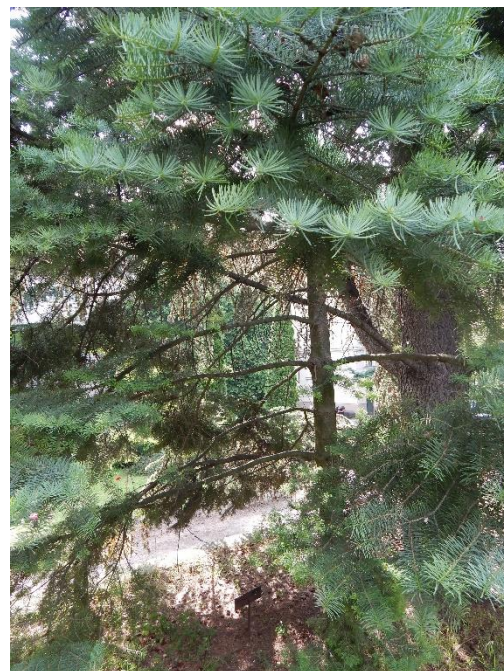
A közönséges duglászfenyő Észak-Amerika nyugati részéről származik. Csapadékos hegyoldalak örökzöld erdőiben található meg. Lapos, tompa végű tűlevelei megdörzsölve narancsillatúak, és csupán 3 cm hosszúak. A hajtást vagy csavarvonalban veszik körül vagy felső oldalán tömörülnek. Vörösbarna színű vastag kérge mélyen repedezett. Virágzata tavasszal nyílik. A porzósak sárgák, míg a termősek zöldek (rózsás árnyalatú hajtásvégekkel). Vörösbarna színű, lecsüngő tobozai 10 cm hosszúak. A termőpikkelyeik közül hosszan kinyúlnak a háromcsúcsú fedőpikkelyek.

COLORADÓI JEGENYEFENYŐ

(*Abies concolor*)

A coloradói jegenyefenyő az USA nyugati részéről származik. Hegyoldalokon található meg. Tompa végű tűlevelei kékesszürke/szürkészöld színűek, puhák, sarlószerűen felfelé görbülnek. Szürke kérge a fiatal fáknál sima, az idősebbeknél pedig pikkelyes. Virágzata tavasszal nyílik. A porzósak sárgák (hajtások alsó oldalán), a termősek zöldessárgák (felállóak). Felálló, hengeres tobozai 10 cm hosszúak. Kezdetben zöldek, majd vörösek/érett barnák lesznek. Szürkefenyőnek is nevezik.

2. állomás „Az ősök tisztelete”- múltunk és névadónk

A 19. század utolsó évtizedeiben a kisgimnázium (a piarista rendház) jelentősen fejlődött, egyre nagyobb ismertségre tett szert, felmerült a főgimnázium alapításának terve. A főgimnázium létrehozását csak jelentős összefogással lehetett megvalósítani, ebben nagy szerepe volt Zichy János kultuszminiszternek, Molnár Imre országgyűlési képviselőnek, Magyar Gábor rendfőnöknek, Eszterházy Móric grófnak és Pintér Elek házfőnök-igazgatónak. **A főgimnázium** építésének szervezése 1911 februárjában kezdődött meg. Az 1912-13-as tanév kezdetén három osztály már beköltözhetett az épületbe, októberben 14-én mind a hét osztály a főépületben volt. 1914. május 18-19-20-án megtartották az első érettségi vizsgákat 34 tanuló részvételével. 1948-ban államosították az iskolát. 1951-ben vette fel Eötvös József nevét a gimnázium.

7

1980-tól az innovatív munkának köszönhetően bevezettük a fakultatív oktatási formát, a későbbiekben az un. „nulladik” osztály bevezetésével az intenzív idegen nyelvi képzést, melynek köszönhetően két tanítási nyelvű és nemzetiségi osztályokat is indítottunk. 2001-ben az Arany János Tehetséggondozó Program egyik alapítóiskolája voltunk. Az iskola korszerűsítésében, eszközfejlesztésében a pályázatok nagy segítségünkre vannak. Legutóbb a természettudományos labor készült el uniós pályázati forrásból. Termeit híres tanárainkról Öveges Józsefről és Skoflek Istvánról neveztük el.

Eötvös-oszlop: Szervátiusz Tibor szobrászművész készítette 1988-ban, Eötvös József születésének 175. évfordulója alkalmából. Ünneplés keretében avatták fel 1988. november 19-én.

„Habár az eredeti változat egy fél tonna súlyú, henger alakúra esztergált mahagóni fa palástjára faragott lapos domborműveket ábrázoló oszlop, a gimnázium udvarán felállított másolat pedig bronzból készült, stílusában mégis az 'írott kövek' csoportjába sorolható ez a mű. A 320 cm magas, 90 cm átmérőjű törzs tetején az író portréja helyezkedik el, akit a reformkor nagy politikai személyiségei, Kossuth, Petőfi, Széchenyi, Batthyány vesznek körül. Megjelennek az író műveinek szereplői is. A *Magyarország 1514-ben* című regényből Dózsa György. A falu jegyzőjéből a szomorú sorsú, jobbágyi sorban tengődő parasztok. Végtelen kiszolgáltatottságukat drámai hangulatú portréik érzékeltetik. A fájdalmas szomorúság mellett az életöröm, az életigenlés is megjelenik a kompozícióban egy fiatal szerelmespár képében. Szervátiusz Tibor fia a mű készítésének idején kötött házasságot, és ebben a műben egy kicsit a fiatal párnak az alakja is benne van.”

Forrás: Szervátiusz Tibor honlapja

Az Eötvös- emlékmű avatása 1988. november 19-én

Forrás: Jubileumi évkönyv, 1990

Kopjafa: 1982-ben Cs. Kiss Ernő ismert tatai fafaragó készítette, Máthé István, iskolánk volt diákja 2007-2009 között újíttotta fel, Cs. Kis Ernő engedélyével. A rajta lévő idézet: „Az egésznek része csak az lehet, ki szíve részévé tette az egészt” jól szimbolizálja iskolánk hitvallását: az összetartozás fontosságát, az elvekhez és értékekhez való kötődést, a múlt, a jelen és a jövő folytonosságát. Hiszen a jövőt formálni csak az tudja, aki a múltat ismeri, becsüli, értékeit átveszi és továbbformálja.

Emlékkő a főgimnáziumban indult oktatás 70. évfordulójára.

3. állomás: „Bolygók, csillagok és üstökösök nyomában” – a Tatai Csillagda

Posztoczky Károly földbirtokos volt, aki 1882-ben született Rácalmáson, és 1963-ban halt meg Környén.

Körülbelül 500 hektáros földdel rendelkezett. A földbirtok bevételeinek jelentős részét csillagászati, meteorológiai műszerekre és berendezésekre költötte. Csillagászat iránti érdeklődését szomszédja Konkoly-Thege Miklóst ógyallai csillagvizsgálójában eltöltött esték alapozták meg. Konkoly Thege Miklós közreműködésének köszönhető a 19. század végén a magyar csillagászati kutatások fellendülése. Ő Ógyallán alapított 1869-ben csillagvizsgálót, amely komoly műszerekkel rendelkezett.

10

Posztoczky Károly 1915-ben Erdőtagyoson építtette az csillagdáját, ahol csillagászati és meteorológiai megfigyeléseket végzett.

1950-ben Hegyfoki Kabos emlékérmét kapott az évtizedeken át rendszeresen végzett meteorológiai megfigyeléseiért. 1963-ban Környén halt meg. Halála után a Komárom Megyei Tanács megvásárolta az itt lévő kisebb, nagyobb műszereket.

A Posztoczky Károly Csillagvizsgáló és Múzeum, mely Tatán található az Eötvös József Gimnázium és Kollégium mellett, 1973-ban épült.

A csillagvizsgálóban a mai napig megtalálhatóak az eredeti műszerek. Ezek közül egy, a Bécsben készült **lencsés távcső**, amely 89 mm-es lencsével rendelkezik. Érdekessége, hogy a cső is fából készült.

Posztoczky amatőr csillagász volt, Nap, bolygó, mélyég, kettőscsillag, és meteor megfigyeléseket végzett. A megfigyelésekhez

nagyon fontos a pontos idő feljegyzése. Több műszert vásárolt, így olyan csillagászati méréseket végzhetett, melyek alapján kiszámította az időt.

Az egyik ilyen eszköz, amellyel az **Eble-féle kvadráns**. Ez egy szögmérő, amellyel a Nap látóhatár feletti magasságát mérték. Meg tudta határozni vele a helyi időt, amit később átváltottak zónaidőre.

A pontosabb idő meghatározására **szextánst** használtak amellyel a Nap vagy valamelyik égitest látóhatár feletti magasságát mérték. A látóhatárt kellett megcélozni és addig állítani a forgó tükröt, hogy a nap egy vonalba kerüljön vele.

Még nagyobb pontosságot adott a **passázsműszer**. Evvel a csillagok delelését figyelték meg, ha a csillag delel, akkor a csillag óraszöge és a csillagidő megegyezik. A passázsműszerrel már másodperc pontosságú időmeghatározás végezhető.

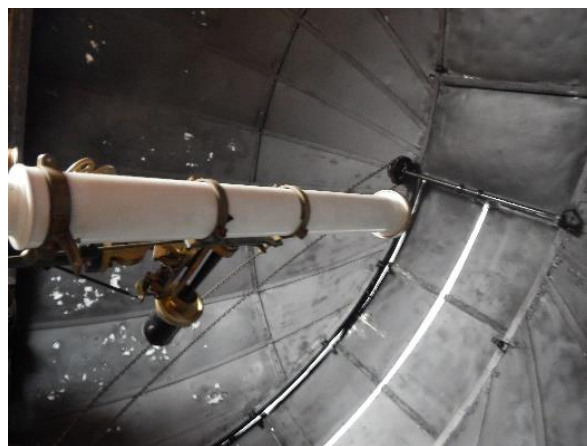
11

Ha napot akartak megfigyelni, akkor elengedhetetlen volt a **helioszkóp**. Ez egy szűrő, amely csökkenti a napfényt, így biztonságosan vizsgálható. Az eszközzel a fénycsökkenés nagyságát fokozatmentesen lehet változtatni. A műszert a távcső okulár oldali végére kell felszerelni és ebbe kell beletenni az okulárt. Ha a meteorok megfigyelése volt a cél, akkor **meteoroszkópot** használtak.

A csillagda kupolájában található az itt lévő legnagyobb lencsés távcső. A távcső teljes neve a Reinfelder-Hertel féle refraktor. Az objektív lencse 127 mm átmérőjű és 1450 mm fókusz távolságú. A távcső egy stabil állványra van rögzítve amelynek két tengelye van. Az egyik a magasság, vagy deklinációs tengely a másik az óra- vagy rektaszcenziós tengely, melyet óraszerkezettel is lehetett mozgatni.

Napközben különböző fényszűrőkkel jól megfigyelhetők a napfoltok és a napkitörések ezzel a távcsővel. Este pedig a bolygókat és a Holdat is tanulmányozhatjuk.

állomás: „A jégkorszak kőbe zárt világa” – ősrégészeti leletek a forrásvízi mészkőben (Porhanyó-bánya)

A tatai Eötvös József Gimnázium és Kollégium alatti, valamint a kálvária-dombi legidősebb kőzet a triász korban alakult ki. Ez a tengerből kiüledett, úgynevezett dachsteini mészkő zömében biogén kőzet, vagyis élőlények maradványaiból keletkezett. (Ez Tatán a legalsó kőzetréteg, ameddig fúrás közben lejutottak.)

A triász után a jura korszakban is volt mészkőképződés. Az akkori tenger vize más anyagokat is tartalmazott, melegebb is volt, ebből rakódott le a jura mészkő („tatai márvány”). Kisebb tömegekben kréta kori mészkő („tatai kékkő”) is előfordul. Ezekből a kőzetekből jött létre a Kálvária-domb és környéke.

A későbbiekben e kőzettömegek repedésein keresztül feltörő karsztvíz sok kalciumot oldott ki belőlük. A felszínre kiömlő vízből elpárolgott a szénsav, emiatt kivált belőle az üledék: a mésziszap és a belekővesedett akkori élőlények maradványai, zömében csigák, kagylók, növényi részek stb. Így keletkezett az édesvízi mészkő (más néven: mésztufa, forrásmészkő, travertinó) a pleisztocén földtörténeti korban, azaz az utolsó jégkorszakban.

A gimnázium mellett található az úgynevezett „Porhanyó-bánya”, melynek sziklatalapzatát a 100 000 évvel ezelőtt működő források hozták létre. A lejtőn lefolyó karsztvizek, különböző formákat, formatípusokat alakítanak ki, egyik legjelentősebb forma a tetaráta-medence.

Az itt kialakult kőzet kedvelt építőanyag, mert porózus, jó hőszigetelő és kellő szilárdságú. A kőfejtés során találtak rá egy tetaráta-medencére, azaz egy édesvízi mészkőben kialakult mélyedésre, ahol a jégkorszaki emberelődünk menedéket lelt. Később a medencét szélfújta lösz töltötte ki, magába zárva a maradványokat: kőeszközöket, fogakat, csontokat, mamutagyart stb. A forrásműködés egy idő után újra megindult, vastag édesvízi mészkővel befedve a medencét. Ennek köszönhető, hogy a leletegyüttes megőrződött.

Tetaráta medence a gimnázium mellett

Az ősrégészeti lelőhely a Porhanyó-bányában

Mohakövesület a Porhanyó-bánya édesvízi mészkövéből

Megkövesedett nád

Mamut agyar

4. állomás: „Ölelj meg egy fát!” – a tóparti erdők fái

Túránkat a porhanyóbányától délre fekvő gyepes területen folytatjuk, ahol néhány évtizede temető állt. Ma ezen a részen megtalálhatóak az egykori temető dísnövényei és a homoki gyepekre jellemző növényfajok is. Védett növénye a fénylő sárga virágú **selymes boglárka**. A tóparthoz közelítve egy vegyes fafajú erdősáv húzódik, amit nagyrészt nem honos fajok alkotnak, de megtalálhatóak az őshonos fajok is.

14

A homoki gyepek egy részét már a **mirigyes bálványfa** lepi el. Ez a faj hazánkban nem honos, Kelet-Ázsiából származik. Felismerhető szárnyalt fényes leveleiről, szürkésbarna csíkos kérgéről, zöldessárga virágairól és szárnyas terméseiről.

Az erdősáv fő alkotója a **nyugati ostorfa**. Ismertető jelei: tojásdad alakú levél, szürke sima vagy érdes kéreg, apró zöld virágzat. Termése kerek, narancspiros vagy bíborszínű. A madarak kedvelt tápláléka. Származási helye Észak-Amerika, csakúgy, mint a **fehér akác**nak, mely szintén több helyütt ráhúzódik a temető gyepére. A temetőben egykor ültetett **orgona** is megtalálható még a területen.

Néhány honos fa- és cserjefaj mely fellelhető az erdőben:

- **csíkos kecskerágó** (elliptikus vagy lándzsás levél, szürke sima kéreg, paraléces gallyak, apró zöldesfehér virág, ez a tápnövénye a pókhálós molynak)

15

- **kocsányos tölgy** (szárnyasan tagolt levél, világosszürke barázdált kéreg, negyedéig kupacsba zárt makktermés)
- **korai juhar** (tenyeresen tagolt ötkarójú levél, szürke, fiatalon sima kéreg, apró világos sárgászöld virág)

- **mezei juhar** (tenyeresen tagolt ötkarójú levél, tompa csúcsokkal, szürke; repedezett kéreg)
- **vesszős fagyal** (lándzsás vagy tojásdad alakú levél, szürke sima kéreg, apró fehér virág, kékesfekete bogyótermés)

Túránk útvonala az erdei ösvényen a tópart felé halad, majd balra fordul. Az üde erdők lágyszárú fajai közül megfigyelhetjük a

- **széles levelű salamonpecsétet**

16

- **hagymaszagú kányazsombort**
- **közönséges falgyomot**
- **nehézszagú gólyaorrot.**

A tópart irányában gyakoribbá válik a mezei és a korai juhar. Utunk még a tóparti sétány előtt balra folytatódik. A lőportároló melletti tisztásra érkezünk, ahol baloldalon egy szép mezei juhar található, rajta egy kék szívvel. A helyiek szerint, aki megöleli ezt a fát szerencsés lesz.

5. állomás: „Madárdalos ösvényeken” – az évszakokkal változó színes madárvilág

Az Öreg-tó mesterséges eredetű, az ország legrégebbi halastava, mely a XIV. századtól (de egyes krónikák szerint valójában a római kor óta) létezik a maihoz hasonló formájában. A tó a Ramsari Egyezménybe is felvett, nemzetközi jelentőségű vizes élőhely, ahol vonuló madarak (főként vadludak) tízezrei pihennek meg rendszeresen a vonulásuk során. Az ősztől tavaszig tartó időszakban számos ritka madárfaj is közéjük vegyül, ilyenkor mutatja a tó a legszebb arcát. A hatalmas vadlúdcsapatok zömét nagy lilik (*Anser albifrons*) alkotja, de ezres nagyságrendben látható itt a vetési lúd (*Anser fabalis*) is és szintén jelentős számban gyülekezik itt a nyári lúd (*Anser anser*) is.

Mellettük több-kevesebb rendszerességgel látható egy-egy vörösnakú lúd (*Branta ruficollis*) és kis lilik (*Anser erythropus*), melyek fokozottan védett és világszerte veszélyeztetett madárfajok. Szintén eseményszámba megy, ha a lúdtömegekben szem elé kerül egy-egy apácalúd, rövidcsőrű lúd, örvös lúd. A vadludak mellett sokezer egyéb vízimadár is gyülekezik a tavon, így különböző récék, bukók, sirályok, gémek, kócsagok, kárókatonák. Az itt telelő madártömegek megfigyelését segíti a tó partján 1999-ben felállított 11 méter magas megfigyelőtorony.

Kárókatonák (forrás: Száz Völgy Természetvédelmi Egyesület)

A Öreg-tó természetesen nemcsak télen nyújt páratlan természeti látványosságot, hanem tavasztól ősziig is. A tó megmaradt nádasában nyári lúd, bütykös hattyú, vízityúk, szárcsa, törpegém fészkel, de a nádírigó és nádi tücsökmadár jellegzetes éneke is innen hallatszik. Különösen változatos a tó körüli nagy kiterjedésű erdők és parkok madárvilága. A hatalmas, öreg fák odúiban harkályok, csókák, különböző cinegék, fakuszok, csúszkák, légykapók, seregélyek költenek, a lombkoronában pedig különböző rigók, poszáták, galambok, hollók és persze ragadozómadarak nevelik fiókáikat.

18

Európa legnagyobb harkályfaja, a fekete harkály is fészkel a tó körüli erdőkben (Fotó: Csonka Péter)

Az Öreg-tó madárvilágának legjellegzetesebb képviselői természetesen a vadludak. Ők tették a tavat nemzetközi hírűvé. Nem csupán azért, mert Eurázsia legészakibb tájairól érkeznek ide minden évben (sarkvidéki költőhelyükről, Skandináviából és Szibériából akár 7000 km-t is megtehetnek), hanem mert pihenőhelyük egy város közepén helyezkedik el, amire a világon sehol másutt nincs példa!

Vadludak vonulása az Öreg-tavon (Fotó: Csonka Péter)

Az első vadludak október elejétől láthatók az Öreg-tavon, de számuk gyors ütemben növekszik és november végére akár 30-50 ezer lúd is itt éjszakázhat.

A Magyarországon eddig megfigyelt 12 vadlúdfaj mindegyike előfordult az Öreg-tavon. A vadludak a vízben éjszakáznak, nappal pedig a kukoricatarlókon vagy búzavetéseken keresik táplálékukat. Az éjszakázó helyüktől néha akár 30-40 km-re is képesek elrepülni. Ez a táplálék mennyiségétől és az esetleges zavarástól függ, hiszen 4 vadlúdfaj is vadászható. A Tatán és a Kárpát-medencében telelő vadludak február végén, márciusban indulnak vissza északi költőhelyeik felé. Ősi vonulási útvonalaikhoz igen erősen ragaszkodnak, az egyik legjelentősebb európai vándorlási útjuk húzódik itt, az Öreg-tavon keresztül. Igen látványos vonulásukat lehet megfigyelni madártani szakértők segítségével minden évben a Tatai Vadlúd Sokadalom idején is.

A sokezes vadlúd csapatok nyomában rendszeres jelennek meg az Öreg-tónál a rétisasok is (Fotó: Pellingér Attila)

Források:

<http://kapanyel.reblog.hu/erdekessegek-madarainkrol-vadludak-a-nagy-vandorok>

<http://www.hirado.hu/2016/11/21/tatara-huznak-a-vadludak/>

6. állomás: „Vár állott most kőhalom”-regélő építőkövek – az Eszterházy család építészeti hagyatéka

Az Eszterházy-család uralma több, mint 200 évig tartott Tatán. Esterházy József 1727. május elsején vásárolta meg a tatai várbirtokot és annak minden tartozékát. A legjelentősebb, a mai városképet meghatározó fejlesztéseket, már a birtokszerzést követő évtizedekben megtörténtek (piaristák és kapucinusok betelepítése, kastély, egyházi épületek). Az uradalom igazgatását galántai Balogh Ferencre bízta, aki támogatta a művészeti és kulturális célokat is. Tatát hazánk legszebb településévé alakította a megfelelő szakemberek felkérésével: Mikoviny Sámuel mérnök, Böhm Ferenc uradalmi mérnök, Schweiger Antal szobrász és Fellner Jakab a hazai késő barokk építészet egyik legjelentősebb képviselője.

A „török vár”

A tatai „török várrom”, amely az Eötvös József Gimnázium jelenlegi épülete mögött volt, csak az 19. század folyamán épült, melyre bizonyíték több korabeli térkép és metszet.

Wilhelm Richter (1870): Falkavadászat (a Kuny Domokos Múzeum kiállításában látható kép)

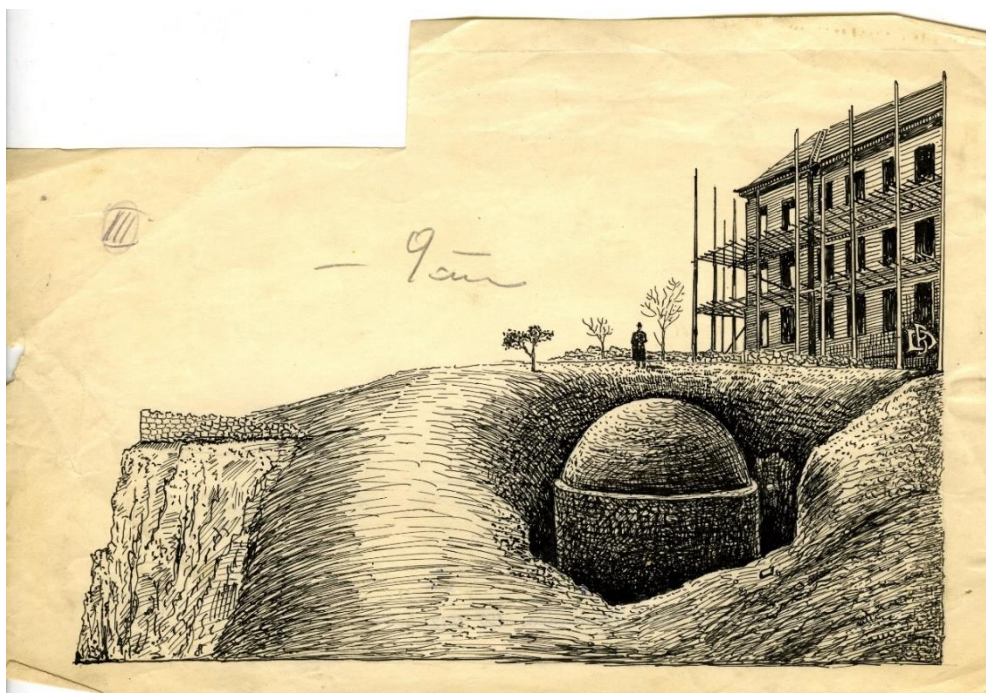
A fenti festményen angol mintára szervezett rókadászat látható, háttérben a hatalmasnak ábrázolt várrommal. A „várfal” alig volt egy méter magas, melyet egy korabeli fénykép igazol: képen egy gyermek áll a fal mellett, és az alig a derekáig ér. A történeti kutatások és adatok (elhelyezkedés, alaprajz, méretek, stb.) alapján az építmény nem volt alkalmas arra, hogy egy vár szerepét és funkcióját betöltse.

Forrás: <http://kepeslap.kunymuzeum.hu/objects/d/978>

A tatai „török várrom” valójában a törökökkel való szimpatizálást fejezhette ki, valamint a város romantikus és szentimentális jellegének hangsúlyozására épült, akár csak a Török mecset az Angolparkban. Később ezt a gimnázium építésének kezdetekor lerombolták mivel nem volt történelmi jelentősége.

Az 1910-es években, szintén a főgimnázium épületének építése közben derült ki, hogy a forrásvízi mészkőben egy víznyelő és egy barlang található. Ezt kihasználva ide építettek egy szennyvízgyűjtőt. A befedés előtti állapot látható a Dornyai metszeten.

Forrás: Kuny Domokos Múzeum, Történelmi gyűjtemény, Dornyai Béla

A Piarista rendház

A piaristák rendháza (a korábbi kisgimnázium) 1767-1770 között épült barokk stílusban, Fellner Jakab tervei szerint. Az új tanintézet megalapítását Gróf Esterházy Miklós határozta el, vezetésére a kegyes-rendiek felkérését tervezte. A gróf 1764-ben meghalt, így tervét utóda, gróf Esterházy Ferenc valósította meg, aki 1765-ben Tatára hívta a piaristákat. 1765 tavaszán Fellner Jakab tervei alapján elkezdődött a kamalduli rend meglevő épületének átalakítása. A hatosztályos gimnáziumban a tanítás 1765. november 13-án kezdődött meg. Az új iskola, valamint a rendház északi szárnyának építését Fellner Jakab irányításával 1767-ben kezdték el. A nyugati szárnyat Faisz József 1840-ben építette meg, a kápolnát 1841-ben nagyobbították meg. Az 1850. szeptember 9-én kelt miniszteri rendelet a hatosztályos gimnáziumot négyosztályos kisgimnáziummá vonta össze. Így működött az iskola 1910-ig, az új nyolcosztályos gimnázium megépítéséig. További helyiségek kialakítása érdekében Hüttl Dezső tervei szerint 1929-1930-ban bővítették, az épület régi részeit renoválták és korszerűsítették. A gimnázium államosítása után a piarista tanárok 1950. június 18-áig maradhattak a rendházban. A kápolnából 1950 telén az orgonát, az oltár-menzát, az oltárképet, a szószéket, a padokat és az egyéb felszerelést a kecskeméti piarista rendházba szállították át.

Forrás: <http://tata.utisugo.hu/latnivalok/volt-piarista-rendhaz-tata-87467.html>

Lőportároló:

Egy török türbére hasonlító építmény található a tóparti erdőben a Porhanyóbányától az Esterházy kastély felé haladva, melyet szintén az Esterházyak építettek, lőpor illetve olyan anyagok tárolására, melyeket ünnepségeken vagy esküvőkön használtak: petárdák, tűzijátékok. A darázskőből épült vastag fala miatt kiválóan alkalmas a gyúlékony anyagok tárolására. Stílusa hasonló az angolparkban található épületekéhez, ezért valószínűsíthető, hogy szintén Charles Moreau tervei alapján készült. Feltételezhető, hogy egy pince is tartozik hozzá, de ennek nem ismerjük a lejárátát.

24

